

El Halil ve İbrahim Camii Katliamı

Hız. İbrahim, Hız. İshak, Hız. Ya'kub ve bazı eşlerinin kabirlerinin burada yer alması sebebiyle el-Halil, Müslümanlar arasında Mekke, Medine ve Kudüs'ten sonra en fazla hürmet gösterilen dördüncü mukaddes şehir olarak kabul edilmiştir. Özellikle Haçlı Seferleri'nden itibaren Kudüs ile birlikte "Haremeyn-i Şerifeyn" terkiibine dâhil edilerek anılmıştır. Şehirde yer alan ve Hız. İbrahim'in makamını barındıran yapı, Emeviler devrinde İslâm mimarisine uygun biçimde yeniden inşa edilmiş ve "Haremü'l-Halil" (Hız. İbrahim'in Harem'i) adıyla anılmaya başlanmıştır. Bu yapı, Abbasiler döneminde camiye dönüştürülmüştür.

El-Halil, İsrailoğullarına mensup peygamberler ile eşlerine ait kabirlerin burada bulunması sebebiyle Yahudiler nezdinde Kudüs kadar mukaddes sayılmış; bu kutsiyet algısı, şehri Kudüs'ten sonra Yahudileştirme girişimlerinin en yoğun biçimde hedef aldığı ikinci merkez haline getirmiştir. Bu nedenle, 1967 yılında İsrail'in bölgeyi işgal etmesinin ardından kapsamlı bir Yahudileştirme politikası yürürlüğe konmuş; bu çerçevede şehrin çevresinde yeni Yahudi yerleşim birimleri inşa etmek üzere sistemli adımlar atılmıştır. Bu sürecin ilk somut örneği, Halil ile Kudüs arasında yer alan Kifâr Asyûn adlı yerleşim merkezinin kurulması olmuştur. Ardından, şehrin tarihî adını yaşatmak amacıyla Kiryât-Arba adlı en büyük yerleşim biriminin inşasına Nisan 1968'de başlanmıştır. Bu kapsamda, Cebelires ile Cebelicevher arasında stratejik bir konumda yer alan ve Araplara ait olan 1200 dönümlük tarım arazisi ile üzüm bağları kamulaştırılmış; özellikle Sovyetler Birliği ve diğer ülkelerden gelen Yahudi işgalciler bu yeni mahallelere yerleştirilmiştir. 1981 yılı başlarına gelindiğinde kamulaştırılan arazinin miktarı 3000 dönüme, yerleştirilen Yahudi ailelerin sayısı ise 1500'e ulaşmıştır. İsrail yönetimi, Kar-

mel ve Maon bölgelerinde de yeni yerleşim alanları oluşturarak genişleme politikasını sürdürmüştür. Bununla birlikte, özellikle Haremü'l-Halil çevresinde işgalin bir aracı haline getirilen arkeolojik kazılar aracılığıyla birçok İslami yapı ya tahrip edilmiş ya da ortadan kaldırılmıştır. Böylece siyonist İsrail, şehirdeki tarihî ve kültürel kimliği değiştirerek bölgeye Yahudi karakteri kazandırma hedefini gerçekleştirmeye yönelmiştir. 1929'da tarihi Yahudi mahallesi yeniden kurulmuş, Haremü'l-Halil'in tam karşısına bir sinagog inşasına başlanmış ve bir Yahudi okulu açılmıştır. 1980'de Haremü'l-Halil'in yönetimi Kiryât-Arba'ya devredilmiş, Müslümanların ibadet hakları kısıtlanmış, cami Yahudi ritüellerine göre yeniden düzenlenmiştir.

25 Şubat 1994 tarihinde, asker üniforması giymiş Yahudi bir doktor sabah namazı kılmakta olan cemaate makineli tüfekle saldırıda bulunmuş; bu kanlı saldırı ve sonrasında yaşanan olaylar neticesinde toplam 67 kişi şehit edilmiş ve 300'den fazla Müslüman da yaralanmıştır. 1995 tarihli II. Oslo Anlaşması'na göre İsrail'in Halil'deki askerlerini 1996'da çekmesi öngörülse de, bunu yapmamış, Mescid-i Aksa'yı yıkmak için açtığı tünellere tepki gösteren Müslümanların üzerine açılan ateş sonucu 68 Filistinli şehit edilmiştir. 14 Ocak 1997'de varılan anlaşmayla İsrail, el-Halil'in %80'ini Filistin yönetimine devretmiş ancak Haremü'l-Halil'in bulunduğu merkezi bölge İsrail'in kontrolünde kalmıştır.

İsrail'in el-Halil'de yürüttüğü Yahudileştirme politikaları, yerleşimci destekli işgal stratejileri ve kutsal mekânlara yönelik sistemli müdahaleleri, yalnızca bu şehirle sınırlı kalmamış; Filistin topraklarının tamamında uygulanan geniş kapsamlı bir siyasetin parçası olmuştur. Bu politikanın en trajik ve yoğun tezahürlerinden biri ise Gazze Şeridi'nde yaşanmaktadır. Tıpkı Haremü'l-Halil'in Müslüman kimliğini silme girişiminde olduğu gibi, Gazze'de de hem fiziksel hem demografik yapıyı hedef alan bir soykırım siyaseti yürütülmektedir. Sivil yerleşim alanlarının bombalanması, sağlık ve eğitim altyapısının bilinçli biçimde yok edilmesi, gıda ve ilaç ambargoları ile halkın temel yaşama hakkından sistematik biçimde mahrum bırakılması, uluslararası hukukun tanıdığı "soykırım" tanımıyla örtüşmektedir. El-Halil'de başlatılan yerinden etme ve kutsal alanları tahakküm altına alma girişimleri, Gazze'de tüm bir halkın varlık ve hafızasını silmeye yönelik çok daha yıkıcı bir düzeye ulaşmıştır. Bu bağlamda el-Halil ile Gazze arasında bir süreklilik bulunmaktadır: her iki bölge de İsrail'in uzun vadeli demografik, dini ve jeopolitik hedefleri doğrultusunda işgalin farklı yüzlerine tanıklık etmektedir.

Abdulaziz Kıranşal